

Alkimija petdesetletnika

Vinko Möderndorfer: *Zlodejeve žalostinke*, Založba Obzorja, Maribor 1999, opremil Matjaž Vipotnik

Takoj ko knjigo vzamemo v roke, nam vizualni vtis priključuje v spomin precej tistega, kar je naše ljudsko, katoliško občutje zabeležilo v zvezi s peklom in zlodejem (prav je, da omenimo slovensko besedo *zal*, ki lahko pomeni *lep* ali pa *hudoben, slab*). Iz črnine zre ognjen pogled, toda žalostne oči so v nasprotju z vso ljudsko teologijo razpete na rdečem križu. Oči! – Naš duhovni svet jih ima za simbol intelektualne zaznave, so pa v mnogih pomenih skozi čas povezane tudi s svetom duše. Te vase pogreznjene oči (pesnika) nas motrijo

z arhetipičnim pogledom moškega srednjih let, ki še ni dosegel hermetičnega zmagoslavja oziroma znamenitega kamna modrosti. Nasprotja vlečejo vsak k sebi, in v svoji žalosti ne vidi, da ga čaka zveza moškega zlata in ženskega živega srebra.

Toda ...

Toda Anonimni avtor je za Veliko delo odsvetoval kri in človeško spermato. Zakaj? Zato ker sta v materialnem svetu ti dve nasprotji potrebni za materialno, saj strast sama nima težnje, da bi bila presežena, želi biti samo znova in znova potešena. Ali risba ljubezenskega akta napoveduje erotično pozicijo ljubimcev, ki očaranih ustnic in na krilih nebeškosti zajemata brezmejno srečo?

Likovna oprema nam, še preden odpremo knjigo, ponuja žanre za razumevanje alkimije, kar pa je hkrati tudi psihologija petdesetletnika, ki začuti, da je njegova pozunanjena, seksualna veljava ogrožena. Uvodna pesem, ki nas zapelje v knjigo, poimenuje tisto, kar Pesnik zares išče.

Za libido gre.

*V samoti dneva odmeva čas /
lizem med prsmi kamen / in
(gospa) mislim na vas / Odkrhne
se jutro od zarje / in odteče mi-
mo dan / večer postane gnilo bar-
je / in telo neslišno zdrsnje vanj*

Vsak, ki je preveč intelektualno in čutno eksponiran, se bo hudo zmotil, če bo verjel, da gre samo za seksualnost libida. Zmotil se je tudi Pesnik, ki je tri četrtine pesniške zbirke posvetil zgodbi, ki pa ni glavna, saj se je v človeški notranjosti povsem drugače

zapletla, kot je bilo mišljeno. Duševno stanje je v vznemirljivem neravnovesju, seksualno hiperaktivni *zlodej* je nevrozo z vsakim *položajem* bolj učvrstil, žalostna duša, ki je bila nenehno odrivana, pa je spehana v globoko depresijo.

Zlodejeve žalostinke so boj in oblast: boj za energijo in utečena navada, da s svojimi odločitvami prevzemaš oblast. Libido pa je (samo) energija, ki je pač tam, kjer je. Če energija nekam teče, pomeni, da je drugje ni.

V zahodnoevropskem okolju se eksplicitna erotična poezija ne počuti dobro. Zanj smo preveč enostranski, ker je vsak tako do konca prežet s samim seboj, potopljen v sedanost, ki jo diktira ekonomija, skratka preveč predan vulgarni moči, da bi lahko doumel globoke in skrivnostne erotične umetnike, ki predpostavljajo eleganco in mogočnost.

Če se v Indiji sprehodiš vzdolž aleje lingamov, ki so prvovrstna kiparska umetnina, čutiš numinoznost velikega boga Šive prav tako kot tudi vznemirljivost, da gre za moški spolni organ. Pri nas so to le grafiti, ki ne opozarjajo na nič drugega kot na surovo falično moč. Zapečatili smo se v intelektualno-senzualno retorto in ledenega ali pa arogantnega upiranja ne predre nobena, še tako ognjena senzualnost. Seksa zares ne znamo, zato ga spravljamo v slabe filme in v slabo umetnost. *Zlodeji* pa so povsem drugje.

Natančno modrost, ki je tudi opozorilo in napotek, izgovarja stara mati na zadnjem sedežu avtomobila:

Veš – življenje je krasno / in noben Bog ti ne odpusti / če ga zamudiš (109)

Če človek hodi po poti življenja, ne da bi se globoko zaljubil, je, kot da ne bi nikoli živel. Kako naj nam psihični zaklad da veselje do življenja, navdušenost in višave, če se ga človek ne dotakne. Groza pred samoto je strah, da se ne da umakniti vase.

Sam si Sam / ko letiš na južno stran / in iščeš podobno dlan / Če jo najdeš / spet veš: / kljub vsemu / si sam Sam (85)

V zbirko je zašlo zelo malo pesmi, ki bi na široko odstirala obzorja, v glavnem je vse zamreženo s seksualno vizuro, ni veliko občutij, ki bi dopuščala, da pridejo na plan druge predstave: o svetu, Bogu, poreklu, o *moji deželi*, o kozmosu, idealih, umetnosti ... o nesmrtnosti. V glavnem teh vsebin pesnik ne more ubesediti v njihovi prostornosti, ki jo pesem kot umetniška zvrst nudi, čeravno je dovolj *izdajalskih* drobnih verzov, ki pričajo, kako Pesnika vse te vsebine globoko zaposlujejo, vendar o njih ne more obsežno spregovoriti. Ne more, a ga težijo. Poskuša tudi z vulgarno silo:

Takrat sem pofukal oba / Tebe in tisto prekleto / gnijoče / kapitalistično mesto (93)

Pesnik, ki je bil vpeljan in uveljavljen v določenem družbenem sistemu, je kakor narcistični človek, ki o sebi utrdi eno samo zamisel. Pod všečno zunanostjo, ki je bila tako ugodna, domača in prijetna, pa leži težko breme. Še več: odvreči se ga ne da.

*Moja dežela / pokrajina prhkkih
besed / in sivejših let / Naj bo tvoj
sin (zmaj ki se rojeva) / preklet
preklet (103)*

V pesniški zbirki je ob vodilni erotični temi največ strahu pred samoto in smrtjo, telo pesnika reši, da se ne sreča s smrtjo iz oči v oči.

*Držal sem jo za roko / ko je umirala ...
Potem me je zatiščalo v mehurju / Telo je zahtevalo svoje
... Rekel sem da pridem takoj / da grem samo na stranišče /
Prikimala je / Ko sem se vrnil / je bila že mrtva (111)*

Kadar je v človeku ideja nesmrtnosti preveč atrofirana, je psihični metabolizem v neredu.

V sklepnem delu zbirke se seksualna hermetičnost malo razpre, vendar pa razum, ki si jemlje prostor, po naravi nima nobene prave nadarjenosti, da bi združil nasprotja. Od intelekta ne moremo pričakovati, da bo uveljavljal odločitve, hkrati pa ne prevzel oblasti.

*Kam gre pogled / ko gladina odteče /
in kam se nasloni gora / ko se nebo umakne / Kdo in kam /
med ljudmi (kot knjiga pesmi) / čisto slep / in čisto sam (112)*

Če smo civilizirani prebrisani otroci, potem ne poznamo zgodbe, ki se začne s togim samoobvladovanjem in se konča z razcvetom osebnosti. Jezika duše se ne da naučiti na enak način kakor tujega jezika. Zelo boli, kadar

se pristna nedolžnost znajde v najneposrednejši bližini smrtne krivde. Ali ni prav to kisik tragičnega? Vendar – tragedija je v zavesti sedanjega sveta izgubila svojo legitimno vlogo, izrinili smo jo tudi iz umetnosti.

Poljubnost, kot se izkaže tudi v knjigi *Zlodejeve žalostinke*, je velik del našega vsakdanjega resničnega zla, poljubnost, ki opustoši in razočara; tistega, ki jo prakticira, in tistega, ki je poljubno izbran. Kadar nebeški občutek zaljubljenosti gojimo na račun samospoznanja, kadar moški na poljubne ženske polaga svoje notranje podobe in kadar poljubni moški ne morejo več osvojiti ženskega srca, takrat bi se človek za vsako ceno hotel izogniti trpljenju, a končno pade v roke demonu. Ne parkeljnu, ampak hudičevi iluziji, ki preprečuje, da bi vedeli, koliko dobrote in koliko sramotnih dejanj smo sposobni narediti. Ta resnični zli duh nas dokončno prepriča, da je samo nekaj resnično, drugo pa je le iluzija.

Naše duše se hranijo tako s pomanjkanjem kakor z obiljem, poezija pa se hrani z dušo. Ker pa je vsaka teorija zgodba, sem morala *Zlodejeve žalostinke* Vinka Möderndorferja potopiti v petindvajsetodstotno psihološko raztopino. Čeprav precej na hitro napisana zbirka (in z dokaj nejasnim razlogom za denarno pomoč Ministrstva za kulturo), pokaže obrise, ki jih je vredno izpostaviti.

Poezijo kot tudi psihologijo potrebujemo zaradi življenjskih razlogov.

Meta Kušar